

Esszencia-kötetek XVIII.

VALÓSÁGHAJLÍTÁS

Tudomány, művészet, média

Szerkesztette: Balázs Géza és Nagy Dániel

Bolyai Műhely Alapítvány, Budapest, 2023.

Készült a Bolyai Önképző Műhely oktatási-kutatási programja keretében.

A kötet megjelenését támogatta:

Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága (MNYKNT)

Magyar Tudományos Akadémia (MTA)

Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (Matehetsz)

Magyar Szemiotikai Társaság

Nemzeti Kulturális Alap (NKA)

Petőfi Kulturális Ügynökség Kazinczy Műhely

Szerkesztette: **Balázs Géza – Nagy Dániel**

Tördelőszerkesztő: **Fancsek Krisztina**

Az első borítón látható képek (konceptió: Takács Róbert)

Tihanyi látvány Zamárdi felől (Takács Róbert felvétele, felül bal oldalt)

Bereczki Kata: Strandon (fölül jobb oldalt)

B. Preszecsán Hajnalka: Tihany (alul bal oldalt)

Farkas Benjamin: Tihany. Éjjel a Balaton (alul jobb oldalt)

A hátsó borítón látható képek:

A Valóságajlítás konferencia előadói (konceptió: Szeberényi Ferenc)

Az alapítvány kuratóriuma:

Gózon Ákos (elnök), **dr. Balázs Géza** (társelnök), **dr. Aczél Petra**,

Bakos Edit, **Benyhe István**, **dr. Friedler Ferenc**,

dr. Horváth Péter Iván, **dr. Pölcz Ádám**

Felügyelőbizottság:

dr. Aratóné dr. Nagy Ágnes (elnök), **dr. Pataki Gergely**, **dr. Szayly József**

Ügyvezető:

dr. Balázs Géza

ISBN 978-615-82140-1-8

ISSN 1788-2818

© Bolyai Műhely Alapítvány, szerkesztők, szerzők

Kiadja: Bolyai Műhely Alapítvány

a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének tagja

Felelős kiadó: Gózon Ákos elnök

Cím: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

Telefon: +36 (30) 318-9666

E-mail-cím: info@bom.hu, asszonyi.krisztina@bom.hu

Honlap: www.bolyaimuhely.hu

Tartalomjegyzék

GÓZON ÁKOS

A Valóságajlítás-konferencia köszöntése 5

FILEP TAMÁS

Nem értjük elég mélyen, ha nem tudjuk magyarul elmagyarázni.

A bolyais Gyalogút-konferenciák története 7

KORZENSZKY RICHÁRD

A túlsó part 9

TUDOMÁNY, EGYETEM

VÁRADY TIBOR jogászprofesszort kérdezi Balázs Géza:

„Te idézel engem, én idézlek téged” 15

BALÁZS GÉZA

Tudománymívelés és tudományímélés 23

RÁCZ MÁRK

Ideológiai valóságajlítás az 1989 előtti marxizmus-leninizmus

oktatásban 35

LÉLEKTAN

VIKÁR MÍRA

Valóságajlítás mint énvédelem 53

MŰVÉSZET

KOVÁCS KRISTÓF (SAJNOS GERGELY)

Reprezentáció a televízió készülékén keresztül / Szomszédok 67

ICSA VIVIEN

Alternatív valóságok vizualizációs lehetőségei a tervezőgrafikában 71

VÁRHELYI CSILLA

Az urbánus ember valóságbuborékjának kipukkasztása.

Gondolatok Bukta Imre: Műveljük kertjeinket! című kiállításáról 79

SKROBÁK ESZTER

Megtévesztés az operában 89

NÉPRAJZ, TÖRTÉNELEM

JUHÁSZ ZOLTÁN ANDRÁS

A romantikus parasztságábrázolás mint valóságajlítás.

A héregi kincsmondák 101

GÁL ADÉL

Szokásbemutató vagy okkultizmus? Egy Luca-nap átértelmeződése 111

NAGY DÁNIEL

Valóság – ajlítás – fikció. Szempontok az alternatív

történelmi narratívák elemzéséhez 121

ZMÁK TAMÁS TIBOR

Ámítás és valóság, valóság és ámítás – Szabadkőművesség

és az 1918–1919-es forradalmi kormányok 135

FAKE NEWS

PAÁR ÁDÁM

Valóságajlítás amerikai módra – a fake news nagymestere:

William R. Hearst 153

BALÁZS EMŐKE

Valóságajlítás a Shark Motion árnyékában 163

BADAR IVETT

Kilenc/tizenegy, avagy a valóságajlítás mesterfoka 169

OLÁH KAROLA

A világ legjobb mesterlövészének sikere és halála Ukrajnában 177

PÁPAI ERIKA

Félrevezető hírutánzatok 181

PAP NÓRA

„200 év után végre fényderült rá: így halt meg Petőfi Sándor”

– avagy a valóságajlítás 185

Szerzőink 191

A Bolyai Önképző Műhely eddig megjelent kötetei 193

JUHÁSZ ZOLTÁN ANDRÁS

A romantikus parasztságábrázolás mint valóság-hajlítás. A héregi kincsmondák

Bevezetés

A valóság és a valóságról alkotott kép még akkor is eltérhet egymástól, ha objektíven szeretnénk nézni a világot és semmi tudatos szándék nem vezet a részletek megmásítására, elhajlítására. Gelencsér András a valóság-hajlítás szót egy olyan jelenségre használta 2022-ben adott interjújában (BALAVÁNY 2022), amellyel az egész társadalomnak szembe kellene néznie, mégis valami más, alternatív valóságban hisz, melynek fő forrása a médián keresztül ér el hozzá. Egy másik, Karl Marxtól származó kifejezés jutott erről eszembe: „a nép ópiuma” (MARX 1957: 378), mellyel egy olyan hitbe, képzel világra ringatja magát a társadalom, amely ellentétben állhat a világ valóságával.

A tanulmányban Lőrinczy György: *Tisztul a pénz* című publicisztikai írását elemzem. A Budapesti Hírlapban 1903. május 26-án megjelent cikk egy Gerecsében tett utazásról számol be. A tárcsa szerzője ekkor már nem ismeretlen a népszerű napilap olvasói számára, hiszen írásai már korábban is megjelentek, amelyekben vadászszennvedélyéről, a vadászat során szerzett élményeiről is beszámolt (LŐRINCZY 1903a, 1903b, 1903c).

Személyes kötődés vezetett oda, hogy Lőrinczy írását megtaláltam. Ükapám, Mitnyik Flórián volt a kocsisa, amikor a Gerecsében, talán éppen egy vadászat miatt körutazásra vállalkozott. Ükapám alakját és az általa mesélt népmondákat megörökítette Lőrinczy tolla. „Fakó, színtelen ember, olyan, mint a hozzája hasonló sok millió küszködő ember, a ki itt nő föl, itt éli le az életét egyforma, változás nélkül való napszámos munkában és itt tűnik el, nyom nélkül, észrevétlen, mint mikor őszszel lehull a falevél” (LŐRINCZY 1903c: 1). A történet szüzséje, hogy a pesti író egy helyi kocsis viszi körbe a Gerecsében, aki az utazás során népmondákat mesél, melyeket az író kételkedve, de érdeklődéssel hallgat.

Lőrinczy György, az író

Lőrinczy György író, jogász, magyar királyi tanfelügyelő, a Szabolcs vármegyei Nagykállón született 1860. december 26-án. Rimaszombatban, Eperjesen

és Sárospatakon tanult, majd a budapesti egyetemen szerzett jogi diplomát. Huszonhárom éves korában a rimaszombati takarékpénztárnál helyezkedett el, előbb könyvvezető,¹ majd huszonnyolc éves korára titkár. 1895-ig dolgozott itt, amikor kinevezték a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület² titkárává. A rendelkezésre álló források azt tükrözik, hogy ekkor kezdhetett el komolyabban az irodalommal foglalkozni. Szerkesztette a *Gömör-Kishont* című társadalmi hetilapot 1885. első felében, majd 1891–1893-ban Rimaszombatban (közel ezer cikket írt a lapba), valamint 1895–1899 között A Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület Évkönyvét és Naptárait Nyitrán. 1899-ben Komárom vármegye tanfelügyelője lett (SZINNYEI 1902: 18–19). Noha számos kisregény, könyv, cikk szerzője, valamint a Pósa-asztal, baráti társaság tagja, életműve eddig nem került feldolgozásra. Első önálló verseskötete huszonnyolc éves korában jelent meg, 1888-tól, azonban a lírai pályakezdéssel ellentétben inkább prózát írt. Első prózai kötetével 1898-ban debütált. *A magam földjén* (LŐRINCZY 1898) című novelláskötetet a Singer és Wolfner adta ki, és tizenöt, címmel ellátott novellából áll. Lőrinczy magát ebben a kötetben egy olyan gazdához hasonlítja, aki összeszedi az útszélén elszóródott kalászsokat, hogy aztán kicsépelje azokat, megőrölje és egy cipót süssön belőlük, amely évről-évre az Úr asztalára kerül az újkenyér ünnepén (LŐRINCZY 1898: 8). Regényeinek fő témája lesz a föld és az ember harmonikus kapcsolata, a történelem. Számos novella (füzér), gyermekkönyv, ifjúsági regény, lányregény szerzője.

Lőrinczy pályájának indulása szorosán összekapcsolódik a „Pósa-asztallal” (Praznovszky 2006: 119). A Pósa Lajos köré csoportosuló irodalmi-baráti társaság rendszeresen tartott összejöveteleket az Orient szállóban. Olyan neves tagok tartoztak a társasághoz, mint Feszty Árpád, Gárdonyi Géza, Dankó Pista, Blaha Lujza. Természetesen Lőrinczy munkásságára hatott az irodalmi kör és a társaságban eltöltött idő. Hogy hogyan került Lőrinczy kapcsolatba Pósa Lajos asztaltársaságával, azt az eddig ismert források alapján nem tudtam meg. Lőrinczyt azonban a Pósa-asztal „történetírójának” vagy „krónikásának” nevezhetjük, hiszen egy önálló kötetben mutatta be a társaság összejöveteleit, a belső szabályait, szokásait, a tréfákat is az olvasók elé tárva (LŐRINCZY 1922).

---

¹ Könyvvezető – könyveléssel foglalkozó szakember. A szerk.

² Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület (1882*–1918). „1883. november 28-án alakult Nyitrán Odescalchi Gyula herceg vezetésével. Fő feladatának a magyar nyelv és kultúra terjesztését tekintette a Felföld vegyesen lakott, szlovák többségű megyéiben (...). A valódi cél azonban a felföldi szlovák lakosság asszimilációja volt (...)” (VESZTRÓCZY 2004: 185–192).

*A Pallas Nagy Lexikon adata eltér a Vesztróczy Zsolt tanulmányában közölttől.

„Az asztaltársaság létrejöttének és megszűnésének időpontját nem igazán lehet biztosan tudni, de működése alatt a magyarországi irodalmi és művészeti életre nagy hatást gyakorolt. [...] A tagságot főként művészek alkották, akik a fővárosban az Orient szállóban (Rákóczi út 42. sz.) tartották összejelöveleiket. [...] [S]zámos jeles művész fordult meg a »kompániában«, akik közül említést érdemel Bródy Sándor, Herczeg Ferenc, Móra Ferenc, Gárdonyi Géza, Tömörkény István, Feszty Árpád, Csók István, Hollósy Simon, Zala György vagy éppenséggel Dankó Pista.” (MÓD 2015: 535)

„Nagy érdeme a Pósa-asztalnak, hogy igazi, magyar költöket nevelt és nekik szárnyakat adott, a kik e buzdítás nélkül talán sohasem érvényesültek volna. Ilyen költőnk volt Szabolcska Mihály, akit a Fővárosi Lapok megszűnése után a Pósa-asztal emelt vállára. Lampért Géza, Sas Ede, Szávay Gyula az ő nevelésük, Gárdonyi Géza költészete is e körben virágzott ki teljes színompájában. Lőrinczy György teljesen Pósa Lajos buzdításán nőtt fel. Akadt egy nagy, eredeti, magyar zeneköltője is ennek a körnek: Dankó Pista személyében.” (GYÖNGYÖSY 1920: 83–84)

Lőrinczy pályájának kezdetén meghatározó volt a Pósa-asztal légköre. Számos publikációja jelent meg a Pósa Lajos szerkesztette *Az én újságom* című ifjúsági hetilapban, és több írása is bekerült a középfokú iskolák ifjúsági könyvtárai számára készült „ifjúsági könyvtárjegyzékbe”³ (SZEMÁK 1912: 54). A Pósa által képviselt gyermekirodalom jeles képviselőjévé vált Lőrinczy.

Egy népmonda nyomában

„Mindenki az ősei nyelvét is beszéli” írja BALÁZS Géza (2022: 32). Elemzési módszerem pedig az az „ismeretlen nyelvi tájak”, azaz a szavakban, szó-lásokban, esetünkben mondában rejlő kulturális tartalmak rekonstrukciója (BALÁZS 2021: 251). „Elrejtett kincsről a magyar nyelvterület minden szegletében meséltek, kivált történelmi romok közelében.” (MAGYAR 2018: 209) Lőrinczy 1903-ban megjelent *Tisztul a pénz* című írása öt népmondát őrzött meg a 20. század elejéről. A következőkben a tárcában szereplő népmondákat igyekeztem típusuk, fokozatuk szerint azonosítani, hasonlóságokat keresni. A kutatás eredményeit a következő táblázat szemlélteti:

---

³ 54.: *Lőrinczy György: A becsület utján, öt elbeszélés.* Singer és Wolfner. F. K. (I.); *A bizófalvi harang szava.* U. o. (II.); *Az igmándi bég.* U. o. (II.); *Bolyky Ábris válópöre* Lampel M. K. (8. oszt); *B. Eötvös József élete.* Singer és Wolfner. F. K. (IV.); *Húséges szivek. Elbeszélések a magyar ifjúság számára.* U. o. Ifj. K. (III.); *Kis falum.* U. o. F. K.; *Mikszáth Kálmán.* U. o. F. K. (III.) (54. o). A kiadvány osztályokra, illetve korosztályokra bontva is beosztja a műveket.

Sorszám	A felidézett népmonda főbb tartalmi elemei	Megjegyzések
1	Mitnyik név felvételének oka – tót név a színmagyar területen – eredetileg „Vámos” volt – a névváltoztatás indokáról hallgat a kocsis – „kész novella” az élete	
2	Göde Péter és a fazék arany – A határkőnél találta Göde Péter a fazék aranyat – határköre mutat az ostornyéllal (elhaladnak mellette) – házat, földet vett rajta – kocsmát nyitott – „előtte egy fityingje sem volt”	A sikeres kincsásásról számol be az első felidézett monda, melyet „megtörténtként” mesél el Mitnyik Flórián. Fokozata szerint a memorathoz sorolható. Kincsmondák közül a kincstalálás helyeiről szóló mondákhoz sorolható. A 5. Kő alá rejtett kincs. A kincs egy nagyobb/különleges formájú kő/sziklatömb alá van elrejtve. (MAGYAR 2018a: 19–20.) A történetben a sikeres kincsásásra is példát láthatunk. (MAGYAR 2018b: 380). J100 Véletlen kincstalálás. MAGYAR Zoltán (2018b: 394–401) az egyéb hagyományok között sorolja fel a nevezetes kincstalálókat. Nem szerepel Göde Péter. A kő alá rejtett kincs mondája ma is él a településen (Saját gyűjtés, 2022).
3	Szerecseny király elásott pénze – Vértes, Vytan várában élő király – elásott kincs mondája	Utalás a Tatabánya közelében lévő Vitány várra D 2. Mitikus hősök kincse. D 2.12. Királyok kincse. (MAGYAR 2018b: 144.); királyok által elrejtett kincsek.
4	Mátyás-király legendája – a többitől megkülönbözteti, hogy Lőrinczy meséli (újságírói fogás, vagy tényleg így történt a párbeszéd?)	Különös, hogy a vidék ma is legismertebb mondáját a cikk szerint Mitnyik Flórián nem említi.
5	Kőkecske – törtök érkezett, bírónak fizetett –kecskekő elnevezése	A Kecsekő elnevezésre lásd (Magyar 2018b: 16.) A 1.5.15. A kincses kőkecske és a Kecsekő elnevezés is megtalálható a Gerecsében. Ma is több variánsa él a népmondának. (Saját gyűjtés, 2022).

Sorszám	A felidézett népmonda főbb tartalmi elemei	Megjegyzések
6	Hétévente tisztuló pénz – 3 esztendeje volt utoljára (1900-ban) – egy fertály óráig tart, majd kialszik – jelzi a pénz helyét, megtalálható	Lásd: MAGYAR 2018b. C Az elrejtett kincs jelei. C 1. A kincs kigyúl. A mondát nem hallottam még a településen. Más változata és közlése vagy lejegyzése a Gerecséhez kapcsolódóan nem ismert.

„Az elrejtett kincsben való hit az emberi civilizáció létrejötte óta egyike az emberiség általánosan elterjedt, elemi képzeleteinek. A természeti népek kivételével nincs olyan tájéka a világnak, ahol ne lenne fellelhető narratív hagyomány titkos értékekről, rejtett kincsekről.” (MAGYAR 2022: 333) Ebben a történetben – Lőrinczy fogalmazásában – az „igazságosság” és a „jószág”, sarkalatos erények, melyek hozzátartoznak a „föld rögéhez” fűződő parasztemberekhez, akiket az utóbbi időben megfertőzött a „pénzért való sóvárgás szörnyű láza”.

A cikk szüzséje, hogy a rendszeres rovattal⁴ jelentkező újságíró egy helyi kocsis viszi körbe a Gerecsében. Úticéljukról, az utazás okáról többet nem tudni. A kocsist először származásáról kérdezi az utasa, az elbeszélő. Már a fuvaros bemutatkozása is „kész novella” (LŐRINCZY 1903c: 1). Ezután több szót váltanak, a héregi kocsis az emlékezhelyekhez érve rámutat egy-egy sziklára, és elmeséli utasának az ahhoz kapcsolódó mondát. Ezt az utas kételkedve fogadja és mint aki a „valóság” és „józság” képviselője a „fanatikus hitű” kocsissal szemben, reflektál a mondákra, maga is felidéz egyet, amelyet igaznak tart (a 4-es számú, Mátyás-legenda). Ezáltal párbeszédessé formálja az írást.

1903-ban Lőrinczy sajátos értelmezést fűz a mondákhoz. Úgy mutatja be azokat, mintha saját koruk „termései” lennének, amelyek, mint valamilyen betegség, csak a közelmúltban fertőzte meg a „rög tisztalelkű népét”. „[E]nnek a józan, becsületes népnek a lelkét is, melyet annyi széttéphetetlen érzés köt a magyar föld rögéhez, megejtette a pénzért való sóvárgás szörnyű láza, melyet naiv képzelődése ilyen furfangos mítoszokba burkol.” (LŐRINCZY 1903: 2)

A mondavilág felfedezése a 19. század derekán indult meg, a Grimm-testvérek gyűjtésének hatása számos úttörő kezdeményezést inspirálhatott.

⁴ Lőrinczy Györgynek 1903-ban a Budapesti hírlap tárcarovatában két hasonló írása jelent meg korábban (LŐRINCZY 1903a). Egy vadászat történetét írja le. Itt is van egy vezetője, aki ismeri a *kavai* határt, Jóba József (LŐRINCZY 1903b). Börtönlátogatás során találkozik Borbás Zsuzsival, aki közokirathamisítás miatt került oda. A gyermek törvényesnek jelentette be, apja a molnár Gadócz Mihály épp az esküvőjük napján belefulladt a befagyott folyóba, beszakadt alatta a jég.

Ma, amikor már a népmondák kutatói felismerték és feltérképezték a Kárpát-medence (és a világ) mondakincsét, rámutattak az egyes történetekben rejlő archaikus motívumokra (MAGYAR 2018: 12–13), talán megmosolyogtató Lőrinczy naiv elképzelése a történet keletkezéséről. Tudniillik, hogy a 19–20. század fordulóján a kapitalizmus hatására született újdonságról lenne szó. Lőrinczy a kapitalizmus köntösébe bújtatja a valószínűleg többszáz éves népmondákat. A történet röviden úgy foglalható össze, hogy a léleknek egy újfajta betegsége terjed, a „pénzért való sóvárgás szörnyű láza”. A pénzhez pedig „évezredek” óta „vér” és „piszok” ragad. Ez a betegség megfertőzi a föld „józan, becsületes” népének a lelkét. Lőrinczy nem csak bemutatja, hanem kommentálja, elemzi is a hallott mondákat, és az értelmiségi újságíró pozíciójából meghozza a morális ítéletét: „a kapitalizmus megfertőzte a föld rögéhez kötődő igaz és jóságos embereket.”

Az előzőekben bemutattam és elkülönítettem a Lőrinczy írásában szereplő öt népmondát, mely egy rövid családtörténetről szóló elbeszéléssel egészül ki, valamint röviden vázoltam a kontextust, amelybe Lőrinczy felidézi a történeteket. A fenti mondák mindegyikének variánsa megtalálható a *Magyar történeti mondakatalógusban* (MAGYAR 2018: I–XII. kötet). Különös azonban az öt történet egymáshoz fűzése, valamint kiemelkedően fontos a cikk forrásértéke, hiszen tudomásom szerint más mondagyűjtés ebben a korszakban nem történt a Gerecsében. Így Lőrinczy cikke a néprajzkutatásnak is kútfője lehet, ahogyan a mondákról szóló értelmezése a korszak közgondolkodásáról árulkodik.

Egy kincstaláló nyomában

Az elsőként leírt népmondában – feltételezem, hogy ebben a sorrendben hangzottak el a történetek – egy konkrét sziklára, kőre történik utalás, amely a beszélgetés indítója is. „*Itten találta Göde Péter a fazék aranyat.*” (A monda egyszerű közlése, lásd PALÁDI-KOVÁCS 1988: 141.) Az elbeszélésben dominálnak a valóság bizonyítására utaló kifejezések, ezután elkezdődik a történet kibővítése (formájában inkább a memorathoz közelít): „*De az pedig való szent igaz. Azóta házat, földet vett rajta Héreghen, korcsmát is nyitott, gazdag ember. Holott azelőtt egyetlen fityingje sem volt.*” A kincsmondák elterjedtek Magyarország-szerte. Fennmaradásukat és a variánsképződést erősíti, ha valós esemény köthető hozzá. Ez Héreg környékén ma sem ritka. Az egykori római út és villa miatt több alkalommal került elő a határból vagy az erdőből kincslet. Valószínű, hogy a századfordulón a nap mint nap határban dolgozó

parasztok is találhattak kincseket, elsősorban a római korból származó érméket, tárgyakat, cserepeket.

A történet alapján kerestem Göde Péter nevét az egyházi anyakönyvekben. Ez azonban nem hozott eredményt, családnévként a Göde nem fordul elő a faluban. Lehetséges, hogy ragadványnévről van szó. (*göde* > átvitt értelemben *gödény*, 'sokat ivó vagy iszákos ember' ÉrtSz.: *gödény*) Ebben az esetben a Péter nevű embereket kellene számba venni, majd szűkíteni a keresést a kocsmatulajdonosokra. Az eddigi kutatásom során nem találtam olyan embert, aki kocsmatulajdonos lenne és ráillene a kincstalálás története.

A Göde név a népmesei és részben népmondai tulajdonneveket tartalmazó gyűjteményekben sem fordul elő (MAROSI 1981; BALÁZS 1983; BALÁZS–VÁRKONYI 1987; BALÁZS–BARATI–WOLOSZ 1989), ebből arra lehet következtetni, hogy mégiscsak helyi érdekeltységű lehet. „Talán nem tévedek, ha azt gondolom, még a mai magyar nyelvben is nagyon sok régiség, sőt feltáratlan érték lappang”, írja BALÁZS Géza (2020: 201), de különösen igaz ez a gazdag népnyelvi, folklór hagyományunkra. Ami viszont nem tárható föl, ott helye lehet a következtetésnek.

Azonban a kutató hajlamos többre is gondolni. Talán a népmonda ennél mélyebben gyökerezik, talán egy furfangos észjárással alkotott mondai alakról van szó, akinek a neve magában hordja jelentését, ami nem más, mint 'kecskekő'. A *göde* szavunk jelentése 'gödölye', 'gida', 'kecskegida' (CzF. 1862: göde). A *Péter* görög eredetű szóból származik, melynek jelentése 'kőszikla' (CzF. 1862: Péter). Egyelőre Göde Péter személyéről nem tudunk meg többet. Az ismeretlent pedig megpróbáljuk a fantáziánkkal kiegészíteni. Kézenfekvő lenne a megfejtés, azonban mindezt további hasonló példákkal kellene igazolni, amíg ez nem történik meg, addig Göde Péter kiléte csak találgatás, a kutató fantáziájának játéka, valóságajlítás.

Irodalomjegyzék

A tanulmányban szereplő rövidítések

CzF. = CZUCZOR Gergely – FOGARASI János 1862–1874. *A magyar nyelv szótára* I–VI. Pest. 1862. [Reprint: Miskolc–Nyíregyháza, 1999–]

ÉrtSz. = BÁRCZI Géza – ORSZÁGH László főszerk. 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára* I–VII. Bp.

Bibliográfia

- BALAVÁNY György 2022. „Már nem tudjuk visszafordítani ezeket a folyamatokat, a civilizációnk néhány évtizeden belül összeomlik”. Interjú Gelencsér Andrással. *24.hu*. 2022. 06. 10. 10:58. <https://24.hu/belfold/2022/06/10/nyersanyagok-globalis-krizis-klimavaltozas-gelencser-andras-interju/> (utolsó megtekintés: 2023. 06. 25.).
- BALÁZS Géza 1983. *Tulajdonnevek a magyar népmesékben* II. (Magyar Névtani Dolgozatok 30.) ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest, 1983.
- BALÁZS Géza – VÁRKONYI Ildikó 1987. *Tulajdonnevek a magyar népmesékben* III. (Magyar Névtani Dolgozatok 72.) ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.
- BALÁZS Géza – BARATI Antónia – ROBERT WOLOSZ 1989. *Tulajdonnevek a magyar népmesékben* IV. (Magyar Névtani Dolgozatok 80.) ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.
- BALÁZS Géza 2020. *Nyelvszokások. A nyelvszokások mint szimbolikus nyelvi cselekvések*. Inter–IKU, Budapest.
- BALÁZS Géza 2021. *A művészet és a nyelv születése*. MNYKNT–IKU, Budapest.
- BALÁZS Géza 2022. *Folklór és nyelv*. IKU, Budapest.
- GYÖNGYÖSY László 1920. *Pósa Lajos életrajza*. Özv. Pósa Lajosné kiadása. Budapest.
- LŐRINCZY 1903a. Lőrinczy György: Vérzik az ég. *Budapesti Hírlap*, 1903. január 27. (23) 27: 2–3.
- LŐRINCZY 1903b. Lőrinczy György: A Zsuzsi bűne. *Budapesti Hírlap*, 1903. március 18. (23) 76: 1–3.
- LŐRINCZY 1903c. Lőrinczy György: Tisztul a pénz. *Budapesti Hírlap*, 1903. május 26. (23) 143: 1–2.
- LŐRINCZY György 1898. *A magam földjén*. Singer és Wolfner, Budapest.
- LŐRINCZY György 1922. *A Pósa-asztal*. Budapest.
- MAGYAR Zoltán 2018a. *Magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex*. VIII. Kairosz Kiadó Budapest. 19–20.
- MAGYAR Zoltán 2018b. *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus és motívumindex*. XI. *A magyar történeti mondák rendszere és tagolódása*. Kairosz Kiadó, Budapest. Magyar történeti mondák katalógusa XI. Kincsmondák.
- MAGYAR Zoltán 2022. A Fodor család meggazdagodása (Egy moldvai kincsmonda nyomában). In: Uő. (szerk.): *Moldvai csángó mondakatalógus*

- típus- és motívumindex. II. Index, konkordancia, tanulmányok.* Kairosz Kiadó. Budapest.
- MAROSI Teréz 1981. *Tulajdonnevek a magyar népmesékben.* (Magyar Névtani Dolgozatok 13.) ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.
- MARX, Karl 1957. *A hegeli jogfilozófia kritikájához. Karl Marx és Friedrich Engels Művei* (MEM) 1. köt. Budapest.
- MÓD László 2015. „...nincs párja ménesnek, gyoroknak...” a borfogyasztás rítusai a Pósa asztaltársaság példáin. In: JAKAB Albert Zsolt – KINDA István (szerk.): *Aranykapu. Tanulmányok Pozsony Ferenc tiszteletére.* Kriza János Néprajzi Társaság – Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Székely Nemzeti Múzeum. Kolozsvár. 2015.⁵
- PALÁDI-KOVÁCS Attila (szerk.) 1988. *Magyar néprajz.* V. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PRAZNOVSZKY Mihály 2006. *Pósa Lajos, a szelíd költő.* Budapest.
- Dr. SZEMÁK István (összeáll.) 1912. *Ifjúsági könyvtárjegyzék. A középfokú iskolák ifjúsági könyvtárai számára.* A nagym. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium megbízásából. Budapest.
- SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái.* [elektronikus dokumentum]. Lőrinczy György. <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> (utolsó megtekintés: 2023. 06. 10.)
- SZINNYEI József 1902. *Magyar írók élete és munkái.* 8. kötet. Budapest.
- VESZTRÓCZY Zsolt 2004. *Közművelődés és magyarosítás.* Magyar Könyvszemle (120.)

---

⁵ A tanulmányban hibásan szerepel Lőrinczy neve, a végéről következetesen lemarad az „y”. Az irodalomjegyzékben és a lábjegyzetekben is hibásan szerepel.